

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สุขภาพเป็นเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของชาติ และพัฒนาการด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการพัฒนาประเทศโดยรวม ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาการศึกษาของแผนการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ที่กำหนดจุดประสงค์ของการจัดการศึกษาไว้ว่า "จะมุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของพลเมือง โดยเน้นให้มี คุณธรรม จริยธรรม ปัญญา และมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ ตลอดจนทั้งมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ....." วิชาสุขศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่ถูกจัดอยู่ในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีความมุ่งหมายสำคัญ คือให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติที่เกี่ยวกับสุขภาพ (สุชาติ โสมประยูร, 2525)

ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษาให้นักเรียนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านสุขภาพที่พึงประสงค์นั้น พฤติกรรมการสอนของครูมีความสำคัญ และมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนมาก ดังรายงานการวิจัยสังเคราะห์กระบวนการหลักสูตร หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 พบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับสุขภาพในระดับปานกลาง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานครมีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ แต่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านการสอน พบว่า ครูส่วนมากไม่สอนตามจุดประสงค์ ซึ่งพฤติกรรม และ ยังเน้นเนื้อหาวิชา ครูส่วนใหญ่สอนโดยวิธีบรรยาย และกิจกรรมในห้องเรียนที่ครูจัดในระดับมาก ได้แก่ การให้แบบฝึกหัดทำแบบเรียน (กรมวิชาการ, 2532) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสุจิตรา แสงหิรัญ (2532) เรื่อง "พฤติกรรมการสอนของครูสุขศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร" ที่พบว่า พฤติกรรมการสอนที่ครูสุขศึกษาใช้มาก คือ ครูใช้การบรรยาย สื่อการสอน

ที่ใช้มากได้แก่ กระดานดำ หนังสือ และแบบฝึกหัด และจากการตรวจสอบคุณภาพของนักเรียน ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในช่วงปีการศึกษา 2527-2533 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความจำเนื้อหาวินิจฉัย ร้อยละ 80 ขึ้นไป นักเรียนเพียงร้อยละ 20-40 เท่านั้นที่สามารถนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและสามารถดัดแปลงความรู้ เหล่านี้ไปใช้ได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) ซึ่งวัตถุประสงค์ของการสอนวิชาสุขศึกษา ให้แก่เยาวชนนั้น มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพเป็นจุดสำคัญ

จากสภาพปัญหาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีการปรับปรุงหลักสูตรขึ้นในปี พ.ศ. 2533 โดยมีแนวความคิดในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนานิสัยของผู้เรียนให้ติดตัวไป 3 ประการ เมื่อออกจากโรงเรียน คือ คิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างเป็นระบบ วางแผนอย่างมี ยุทธศาสตร์ และสามารถปรับใช้ได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมีจุดเน้นสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ให้ห้องเรียนมีโอกาสปรับการเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการ
2. ครูให้นักเรียนลงมือปฏิบัติตามความสนใจ
3. ฝึกให้นักเรียนมีทักษะกระบวนการ ซึ่ง จัดแบ่งได้ 9 ขั้นตอนดังนี้
 - 3.1 ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
 - 3.2 คิดวิเคราะห์วิจารณ์
 - 3.3 สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
 - 3.4 ประเมินและตัดสินใจเลือกทางเลือก
 - 3.5 วางแผนและกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ
 - 3.6 ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์
 - 3.7 ประเมินระหว่างปฏิบัติ
 - 3.8 ปรับปรุงให้ดีขึ้นเสมอ
 - 3.9 ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ

จากแนวความคิดในการจัดการศึกษาและจุดเน้นของหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 สามารถนำมาจัดการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษาได้อย่างเหมาะสมยิ่ง โดยหวังว่าครูจะได้ ปรับเปลี่ยนวิธีสอน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะวิธีสอน หรือ กระบวนการสอน เป็นสิ่งสำคัญ ดังที่ ศิริจิตร ตันติพิบูล (2529) กล่าวไว้ว่า วิธีสอน

เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งส่วนหนึ่งของการสอน ซึ่งเป็นกระบวนการให้การศึกษาและนับว่าเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องที่ผู้สอนจัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้โดยสะดวก การที่ผู้สอนรู้จักใช้วิธีสอนที่ดีและเหมาะสมย่อมจะทำให้ผู้เรียนได้รับสิ่งต่อไปนี้

1. ได้รับความรู้ และมีความเข้าใจในบทเรียน
2. มีทักษะ และความชำนาญในวิชาการที่เรียนรู้
3. มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียนรู้นั้น
4. มีความสามารถนำสิ่งต่างๆ ไปใช้ได้
5. มีความสามารถนำความรู้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไปได้
6. สามารถนำความรู้ไปแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

ครูสุศึกษาจึงมีหน้าที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติ ในด้านสุขภาพ โดยเฉพาะการสอนสุศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพดีและได้ผลสมตามความมุ่งหมายของการสุศึกษานั้น ควรจะเป็นหน้าที่ของครูสุศึกษา ซึ่งได้รับการฝึกหัดอบรมทางด้านการสอนสุศึกษาโดยตรง (สุชาติ โสมประยูร, 2525)

จากการศึกษาสภาพและปัญหาการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนสุศึกษาของครูสุศึกษาระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ของจิรพรณ รัตนวีระประดิษฐ์ (2535) โดยใช้แบบสอบถาม พบว่า ครูที่ทำหน้าที่สอนวิชาสุศึกษา ร้อยละ 60.79 มีวุฒิการศึกษาวชิชาเอกพลศึกษา จะมีครูที่มีวุฒิการศึกษาวชิชาเอกสุศึกษาเพียง ร้อยละ 31.71 นอกนั้นเป็นครูวุฒิการศึกษาวชิชาเอกอื่น ๆ อีก ร้อยละ 7.48 และพบว่า สภาพการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนสุศึกษาของครูสุศึกษา โดยส่วนรวมมีการปฏิบัติอยู่ที่ระดับมาก และปัญหาการใช้ทักษะกระบวนการในการสอนสุศึกษาของครูสุศึกษาอยู่ในระดับน้อย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้พอจะสรุปได้ว่าในการจัดการเรียนวิชาสุศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้น จะต้องประกอบด้วย ครูผู้สอนและวิธีการสอนของครูเป็นสำคัญ ครูผู้สอนวิชาสุศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาวชิชาเอกสุศึกษามีจำนวนน้อยน้อย อาจจะเปลี่ยนแปลงจำนวนได้ยาก แต่วิธีการสอน หรือกระบวนการสอนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ และเชื่อว่า

กระบวนการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการในวิชาสุศึกษา จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติด้านสุขภาพได้ ดังนั้นครูผู้สอนวิชาสุศึกษาทุกคนจึงควรมีการปรับปรุงพฤติกรรม การสอนของตน โดยใช้ทักษะกระบวนการที่ครูจะปรับปรุง การสอนของตนเองได้นั้น จะต้องมี การตรวจสอบหรือประเมินพฤติกรรม การสอนของครูเป็นประจำ เพื่อจะได้ นำผลที่ได้มาปรับปรุง การเรียนการสอนต่อไป วิธีการประเมินพฤติกรรม การสอนของครูที่ อย่างหนึ่ง คือ การสังเกตพฤติกรรม การสอนของครู เพราะการสังเกตพฤติกรรม การสอนของครูเป็นสิ่งจำเป็น อย่างมากในการพัฒนา การสอนและปรับปรุงคุณภาพ (พจน์ สะเพียรชัย, 2517) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะ ทำการศึกษาวิจัยถึงพฤติกรรม การสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการของครูสุศึกษา ด้วยการสังเกตพฤติกรรมของครู เพื่อจะได้ ข้อมูลตรงและจะ นำผลที่ได้ไปพัฒนา การเรียนการสอนวิชาสุศึกษาต่อไป ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาพฤติกรรม การสอนของครูสุศึกษา เฉพาะชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 เริ่มใช้ ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เมื่อปีการศึกษา 2534 ในปีการศึกษา 2535 เป็นปีที่ 2 ของการจัดกิจกรรม การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ ในปีที่แรกที่ทำ การสอนครูอาจจะยังปรับตัวไม่ ได้ดีนัก แต่เมื่อได้ ทำการสอนไป แล้ว 1 ปี ครูมีประสบการณ์ ในการสอนโดยการใช้ทักษะกระบวนการแล้ว พอที่จะให้ ข้อมูลในการศึกษาวิจัย ได้ ส่วนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 เริ่มกิจกรรม การสอนโดยเน้นทักษะกระบวนการในปี การศึกษา 2535 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 เริ่มกิจกรรม การสอนโดยเน้นทักษะกระบวนการในปี การศึกษา 2536

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรม การสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการของครูสุศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะพฤติกรรมการสอนโดยใช้ทักษะกระบวนการของครูสุศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ประชากร จำนวน 107 คน จากกลุ่มโรงเรียน 8 กลุ่ม จำนวน 107 โรงเรียนละ 1 คน สุ่มตัวอย่างประชากรแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยมีกลุ่มโรงเรียน เป็นตัวแปรในการแบ่งชั้น ได้กลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน 32 คน
2. เป็นการสังเกตพฤติกรรมการสอนวิชาสุศึกษาที่เกิดขึ้นในห้องเรียนระหว่างที่ทำการเรียนการสอนเท่านั้น
3. การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูสุศึกษาในการใช้ทักษะกระบวนการในการสอน 9 ชั้น ดังนี้
 - 3.1 ชั้นที่ 1 ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
 - 3.2 ชั้นที่ 2 คิดวิเคราะห์วิจารณ์
 - 3.2 ชั้นที่ 3 สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
 - 3.4 ชั้นที่ 4 ประเมินและตัดสินใจเลือกทางเลือก
 - 3.5 ชั้นที่ 5 วางแผนและกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ
 - 3.6 ชั้นที่ 6 ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์
 - 3.7 ชั้นที่ 7 ประเมินผลระหว่างปฏิบัติ
 - 3.8 ชั้นที่ 8 ปรับปรุงให้ดีขึ้นเสมอ
 - 3.9 ชั้นที่ 9 ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ
5. การศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูสุศึกษาในครั้งนี้ใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนแบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการสังเกตพฤติกรรมการสอน
6. ทำการสังเกตคนละ 3 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 96 ครั้ง

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. พฤติกรรมการสอนของครูในระหว่างสังเกตการสอนถือว่าเป็นพฤติกรรมปกติ การสังเกตการสอนไม่ทำให้พฤติกรรมการสอนของครูเปลี่ยนแปลงไปจากปกติ
2. พฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตถือว่าเป็นตัวแทนของพฤติกรรมการสอนของครู ตามปกติที่ได้ปฏิบัติอยู่
3. การสังเกตพฤติกรรมครั้งนี้ได้สังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงว่าครูปฏิบัติหรือไม่ โดยไม่คำนึงถึงความถี่ของการปฏิบัติ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

พฤติกรรมการสอน หมายถึง การกระทำ หรือการแสดงออกของครู ในลักษณะที่เป็นกิริยา อากาณ ภาษาพูด หรือวิธีการใด ๆ ในก่อนสอน ระหว่างการสอน และ หลังการสอน ต่อนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้

การสังเกต หมายถึง การที่ผู้วิจัยได้เข้าไปนั่งอยู่ในห้องเรียนขณะที่มีการเรียนการสอนตามปกติ และได้เห็นพฤติกรรมการสอนในห้องเรียนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบคาบเรียน

แบบสังเกตพฤติกรรมการสอน หมายถึง แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของครูที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อใช้สังเกตพฤติกรรมการสอนของครูสุศึกษา

แผนการสอน หมายถึง เอกสารการวางแผนการสอนของครูที่จะให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมสุขภาพ

ทักษะกระบวนการ หมายถึง แนวทางดำเนินการจัดกิจกรรมการสอนของครู ซึ่งวางไว้อย่างเป็นลำดับตั้งแต่ต้นจนแล้วเสร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้โดยมีวงจรการจัดกิจกรรม ดังนี้

1. ให้นักเรียนตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
2. ให้นักเรียนคิดวิเคราะห์วิจารณ์
3. ให้นักเรียนสามารถสร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
4. ให้นักเรียนประเมินและตัดสินใจเลือกทางเลือก
5. ให้นักเรียนวางแผนและกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ
6. ให้นักเรียนปฏิบัติด้วยความชื่นชม
7. ให้นักเรียนประเมินผลระหว่างปฏิบัติ
8. ให้นักเรียนปรับปรุงให้ดีขึ้นเสมอ
9. ให้นักเรียนประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย